

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Семенов Олени Миколаївни
про дисертацію **Бабій Ірини Володимирівни**
«Педагогічні умови розвитку професійного мовлення
учнів професійно-технічних навчальних закладів
сфери обслуговування»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Ступінь актуальності обраної теми. Мова є найпотужнішою впливовою системою: тільки вона здатна забезпечувати ефективне спілкування, в якому досягається мета і зберігається комунікативна співпраця і взаємодія комунікантів. Значною мірою комунікативна взаємодія, насичена такими ознаками професійного мовлення, як правильність, точність, змістовність, логічність, доказовість, коректність, виразність дикції, жести, міміки, важлива для фахівців сфери обслуговування. Справжнім майстром називають перукаря, який проектує і створює новий образ клієнта, віртуозно володіючи відчуттям кольору, розвиненим просторовим мисленням, дотримуючись професійно-етичних норм і культури професійного спілкування.

Важливість професійних і особистісних рис актуалізує необхідність удосконалення змісту, методів, педагогічних умов розвитку професійного мовлення учнів професійно-технічних навчальних закладів сфери обслуговування у процесі професійної підготовки. Професійно-мовленнєва підготовка учнів полягає в тому, що її мовленнєва складова виступає не тільки і не стільки каналом предметної інформації між суб'єктами навчального процесу, а насамперед основним чинником формування сучасної компетентної, креативної, морально-етичної особистості, очікуваної в державі. Сьогодні зростає запит на фахівця, який володіє прийомами учіння і готовністю постійно перенавчатися, ідентифікує себе як громадянина, патріота своєї держави, людини-європейця і громадянина світу. Навчальний заклад має розвивати не лише інтелект, а й емоційну сферу, розвивати стійкість до стресу, упевненість у собі, позитивне ставлення до себе й інших.

Актуальність проблеми конкретизовано автором в коректно сформульованій меті, об'єкті, предметі і завданнях дослідження. Концептуальні засади дослідження ґрунтуються на ідеях і положеннях загальнодержавних документів, що становлять нормативно-правову базу професійно-технічної освіти: Закон України «Про професійно-технічну освіту», Концепція Державної цільової національно-культурної програми розвитку і функціонування української мови на 2011-2015 роки, Концепція мовної освіти в Україні, державні стандарти професійно-технічної освіти, бажано було також спиратися і на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (2003). Методологічне підґрунтя становлять положення філософії освіти, педагогічної психології, комунікативної лінгвістики про комунікативні якості професійного мовлення; положення комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого, творчого, міждисциплінарного, компетентнісного підходів до фахової підготовки майбутніх перукарів.

Зв'язок із планами відповідних галузей науки. Логічно структуроване, самостійне, завершене, міждисциплінарне науково-педагогічне дослідження з актуальної проблеми теорії і методики професійної освіти Ірина Володимирівна Бабій виконувала відповідно до плану науково-дослідної роботи Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України з тем: «Науково-методичне забезпечення якісної підготовки кваліфікованих робітників в умовах регіоналізації професійно-технічної освіти» (РК № 0107U000136); «Теоретичні і методичні засади професійно-технічної підготовки кваліфікованих робітників за професіями, що користуються сталим попитом на ринку праці» (РК № 0110U000017); «Формування професійних якостей майбутніх кваліфікованих робітників в умовах техніко-технологічних змін» (РК № 0113U001274).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

1. Проведена експертиза першого завдання засвідчує, що автору вдалося всебічно представити теоретичні засади розвитку професійного мовлення майбутніх фахівців сфери обслуговування (*перше завдання дослідження*).

Глибокий аналіз і узагальнення праць видатних філософів, лінгвістів, психопедагогів, переконлива дискусія сприяли цілісному розкриттю сутності і взаємодії категорій «мова», «мовлення», «мислення». Для аналізу змісту понять «професійне мовлення», «професійне мислення», «професійна мова» кваліфіковано використано метод дисертаційного аналізу.

2.3 урахуванням соціального запиту, освітньо-кваліфікаційних вимог, проведеної дослідно-експериментальної роботи, рефлексії власної професійної діяльності подано фаховий портрет сучасного перукаря як професіонала, майстра, художника, морально-етичної і комунікативно компетентної особистості, яка здатна до неперервного професійного розвитку, саморозвитку і самореалізації.

3. В основному можна погодитися із запропонованою авторкою у першому і другому розділах характеристикою професійного мовлення, а також мовної, мовленнєвої, фатичної, термінологічної компетенції як компонентів. Імпонує, зокрема обґрунтування мовноетикетних жанрів фатичного спілкування (вітання, прощання, вибачення, порада (пропозиція), прохання, комплімент, подяка), специфіка якого потребує сформованих аудіоконтактних і мовленнєво-діалогових умінь.

4. На підставі вивчення психологічних, педагогічних джерел, аналізу сучасного стану проблеми у професійно-технічних навчальних закладах (п.3.1 на сс.142-153) Ірина Володимирівна обґрунтовано визначила **критерії** сформованості професійного мовлення в учнів (*когнітивно-нормативний, професійно-термінологічний, комунікативний, ціннісно-мотиваційний*), що тісно пов'язані між собою і враховують специфіку майбутньої професії, а окреслені показники відображають рівень сформованості мотивації, вольових якостей, відповідних умінь, творчого мислення, рівень оволодіння мовленнєвою, термінологічною базою. За допомогою цих груп критеріїв на сс. 147-148 п. 3.1 обґрунтувала високий, достатній, задовільний і низький рівні (це було *третьім завданням* дослідження), що загалом увиразнюють

загальні уявлення про сформованість мовної, мовленнєвої, фатичної, термінологічної компетенцій майбутніх перукарів.

5. Тривалий період дослідження (2007-2014 рр.), аналіз навчально-методичного забезпечення, виявлений на констатувальному етапі (п. 3.2, сс.164-172) переважно низький рівень сформованості загальномовних і професійно-мовленнєвих знань, умінь і навичок учнів за когнітивно-нормативним, професійно-термінологічним, комунікативним, ціннісно-мотиваційним критеріями дозволили автору зробити цінні узагальнення щодо причин такого стану, обґрунтувати пропозиції щодо ефективних методів і засобів вивчення професійної лексики, розробити модель і обґрунтувати педагогічні умови розвитку професійного мовлення майбутніх працівників сфери обслуговування (спеціальність 5141.2 «Перукар» («перукар-модельєр») у процесі вивчення української мови за професійним спрямуванням (*друге завдання дослідження*).

6. Розроблена дисертанткою **модель** (рис. 3.1 на с. 143 дисертації) враховує положення комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого, міждисциплінарного, творчого, компетентнісного підходів до професійно-мовленнєвої підготовки учнів, комплекс принципів: загальнодидактичних (серед яких відзначимо, зокрема принципи креативності, гуманізації та гуманітаризації, індивідуалізації та диференціації), лінгводидактичних (серед запропонованих принципів виділимо принципи текстоцентричності, комунікативності, діалогізації навчання, проблемно-ситуативний), професійного навчання (неперервності освіти, наступності та перспективності, професійної спрямованості). У моделі виділено теоретико-методологічний, змістовий, операційний, діагностувальний блоки, які відображають цілісний педагогічний процес.

7. Визначені у розділі 2 (сс. 64-139), *третьє завдання*) педагогічні умови є достатньо обґрунтованими. Застосування методів стимулювання мотивації навчальної діяльності, як засвідчують результати формувального експерименту (п.3.3), дозволило поглибити в учнів експериментальних груп

уявлення про майбутній фах, підвищити рівень мотивації (соціальних, пізнавальних, комунікативних, професійно ціннісних мотивів) у вивченні професійно орієнтованого матеріалу, сформувати уміння раціонально організовувати свою навчальну, самостійну професійну діяльність, сприяло якісним змінам у формуванні потреби щодо професійно-мовленнєвого розвитку, самовдосконалення і самореалізації. Застосування комплексу традиційних та інтерактивних методів навчання, зокрема різнотипних вправ і завдань за рівнем пізнавальної діяльності, тестових, діалогових технологій, лінгводидактичних прийомів, у тому числі перекладу, орфоепічного тренінгу, побудови діалогів, робота з навчальним словником, фаховими текстами з урахуванням критерію відбору змісту (іноді у запропонованій характеристиці методів відбувається перехід на спеціальності «методика навчання» (українська мова), дидактика) сприяло встановленню більш тісного зв'язку між навчанням і особистими і професійними захопленнями учнів, розвитку творчих здібностей, спілкуванню майбутніх перукарів у певному колі професійних ситуацій з урахуванням таких морально-етичних якостей (читаємо між рядками дисертації) як гуманне ставлення, глибоке усвідомлення і добросовісне виконання громадянського і професійного обов'язку, поваги, толерантності в основному є достатньо обґрунтованими.

8. Актуалізація загальномовних знань, засвоєння фахової лексики та вироблення умінь і навичок професійно-мовленнєвої етикетної комунікації відбувалася у процесі систематичної словникової роботи, оволодіння моделями професійної комунікації, написання оригінальних творів, підготовки презентацій, виконання аудіативних вправ і ситуативних завдань (побудова діалогів різного комунікативного призначення, ділова гра, комунікативний тренінг). Запропонований комплекс методів, прийомів і засобів, як засвідчують дані дослідно-експериментальної роботи, загалом є дієвим (*четверте завдання*).

9. За результатами дослідно-експериментального дослідження Іриною Володимирівною було розроблено і впроваджено в навчальний процес

навчально-методичне забезпечення професійно орієнтованого викладання предмета «Українська мова», зокрема систему вправ і завдань на основі фахових текстів; методичні рекомендації «Мовленнєвий етикет перукарів», які містять теоретичний і практичний блоки; «Короткий словник перукарських термінів». Начально-методичне забезпечення використовується в навчальній роботі професійно-технічних навчальних закладів, що готують фахівців сфери обслуговування, і сприяє формуванню професійно-мовленнєвих умінь і навичок, особистісному і професійному розвитку та саморозвитку майбутніх перукарів (*п'яте завдання*).

Ступінь обґрунтованості використаних методів, а також одержаних результатів дисертації. Використовуючи комплекс взаємодоповнюваних теоретичних, емпіричних, математичних статичних методів, Ірина Володимирівна розв'язує всі поставлені завдання, експериментально перевіряє гіпотезу і загалом досягає мети дослідження. Зміст дисертації свідчать про глибоке володіння здобувачем проблемами сучасної педагогіки і дидактики професійно-технічної школи. Три розділи загалом взаємопов'язані внутрішньою логікою і послідовністю викладу матеріалу. Повний обсяг складає 240 сторінок, обсяг основного тексту – 190 сторінок, що відповідає вимогам МОН України до обсягу кандидатських дисертацій.

Вірогідність результатів і висновків дослідження забезпечено теоретичною обґрунтованістю вихідних положень, репрезентативністю вибірки учасників педагогічного експерименту; кількісним і якісним аналізом результатів дослідницько-експериментальної роботи за допомогою методів математичної статистики. У формуальному експерименті брали участь 355 студентів 5 професійно-технічних навчальних закладів побутового обслуговування Львова та Львівської області, Івано-Франківська, Рівненської області 31 викладач і майстер виробничого навчання. Перевірка формувальних впливів здійснювалася шляхом застосування опитувальників, діагностуючих методик, тестів. Результати впроваджені в навчально-виховний процес Львівського професійного ліцею торгівлі та сфери послуг, Львівського професійного ліцею побутового обслуговування,

Міжрегіонального центру професійно-технічної освіти художнього моделювання і дизайну, Івано-Франківського професійного будівельного ліцею, Державного професійно-технічного навчального закладу «Березнівське вище професійне училище».

Розроблені авторкою 8 додатків (щоправда, зміст дод. А. варто конкретизувати), 9 таблиць, 17 рисунків засвідчують належний рівень виконаної роботи. У списку використаних джерел налічується 301 найменування, з них 4 – іноземною мовою; посилання на них в основному тексті загалом здійснено з дотриманням нормативних вимог.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Дисертаційна робота містить нові наукові положення, що сприяють розв'язанню проблеми якості професійної підготовки, розвитку професійного мовлення в майбутніх перукарів в умовах інтеграції вищої освіти України у світовий і європейський освітні простори, посилення уваги освітян, суспільства до розвитку професіоналізму фахівців сфери обслуговування. Теоретичні положення і висновки дослідження, методичні рекомендації можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії і методики професійної освіти, розробки освітньо-професійних програм підготовки фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах, організації навчального процесу із соціально-гуманітарних, фахових дисциплін, а також самостійної, індивідуальної роботи, програм виробничих практик студентів, у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів, у підготовці посібників, програм навчальних дисциплін, у діяльності студентських наукових гуртків комунікативного спрямування.

Зауваження і побажання до роботи

1. У дослідженні авторка паралельно вживає терміни «формування» і «розвиток професійного мовлення». Чим це зумовлено?

2. Формування і розвиток професійного мовлення здійснювалося дослідницею у процесі вивчення учнями ПТНЗ української мови за професійним спрямуванням, однак, предмет і мета дослідження є ширшими.

Окрім того, серед концептуальних підходів заявлено також і міждисциплінарний, однак міжпредметна координація між гуманітарними і професійними дисциплінами достатньою мірою не прослідковується.

3. Важливо було чіткіше представити змістове наповнення і структуру мовної, мовленнєвої, фатичної, термінологічної компетенцій майбутніх перукарів, відповідно варто було б доповнити критерії, показники і рівні сформованості професійного мовлення; розмежувати етапи дослідно-експериментальної роботи і, поетапне формування компетенцій.

4. Ураховуючи мету дослідження, доцільно було з'ясувати, як реалізовувалася модель, яких педагогічних умов (однієї чи всіх) дотримувалась здобувач на кожному з етапів розвитку професійного мовлення, яким чином були подолані виявлені автором суперечності.

5. Серед педагогічних умов варто було б знайти місце діалоговій взаємодії учасників комунікативної діяльності на основі суб'єкт-суб'єктних відносин, режисурі педагогічної дії вчителя, що зумовлена потребами діяльнісно орієнтованої освіти.

6. У роботі достатньою мірою представлено навчальну аудиторну роботу, важливо було б також подати більш детальний аналіз індивідуальної та самостійної роботи зі студентами експериментальних груп з урахуванням елементів індивідуалізованого і диференційованого навчання; більшою мірою використати потенціал виробничої практики.

7. Бажано було, аналізуючи ефективність використання методів, прийомів, засобів розвитку професійного мовлення, зупинитися на більш детальному аналізі цілевизначення і рефлексії на заняттях.

Висловлені побажання, зауваження не знижують наукової цінності дисертації. Перспективними напрямками наукових розвідок можуть бути адаптація розробленої моделі і педагогічних умов відповідно до напрямів підготовки фахівців у професійно-технічних навчальних закладах, у виховній роботі з учнями, здійснення порівняльно-педагогічного аналізу розвитку професійного мовлення учнів ПТНЗ в Україні і за кордоном.

Повнота викладу результатів в опублікованих працях

Аналіз публікацій засвідчив їхню відповідність вимогам щодо оприлюднення результатів дослідження. Основні положення дисертації висвітлено у 18 наукових працях, у тому числі у 8 статтях (7 одноосібних) у наукових фахових виданнях України з педагогіки, 2 статтях у виданнях інших країн, у методичних рекомендаціях, навчальному словнику, пройшли необхідну апробацію в ході обговорень на науково-практичних конференціях різного рівня.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації

Зміст автореферату відповідає основним положенням і висновкам дисертації.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота «Педагогічні умови розвитку професійного мовлення учнів професійно-технічних навчальних закладів сфери обслуговування» є самостійним, структурно завершеним дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати в галузі теорії і методики професійної освіти, що в сукупності є суттєвими для теорії і практики розвитку професіоналізму фахівців сфери обслуговування.

Дисертація відповідає паспорту спеціальності 13.00.04, профілю спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01, вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від №567 від 24.07.2013 р. Це дає підстави для присудження Бабій Ірині Володимирівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

27 серпня 2015 року

Офіційний опонент,
доктор педагогічних наук, професор
головний науковий співробітник
відділу змісту і організації педагогічної освіти
Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України

Семенюк О.М.
О.М.Семенов

О.М.Семенов

Відгук
офіційного опонента, кандидата педагогічних наук Полуди Вікторії
Володимирівни про дисертаційне дослідження Бабій Ірини
Володимирівни на тему «Педагогічні умови розвитку професійного
мовлення учнів професійно-технічних навчальних закладів сфери
обслуговування», подане на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика
професійної освіти

Бурхливий розвиток сфери обслуговування, підвищення рівня потреб населення до якості сервісних послуг в останні роки вимагають принципово нового змісту професійної підготовки фахівців для цієї галузі, невід'ємним компонентом якої є висока мовленнєва культура, адже сформовані мовленнєві вміння і навички стають одним із чинників, що визначають професійну придатність сервісного працівника. Культура професійного спілкування як складова професійної культури фахівців означеної сфери впливає на якість наданих послуг, адже для встановлення контакту зі споживачами сервісні працівники повинні володіти нормами усної та письмальної літературної української мови; майстерно їх використовувати, добираючи найбільш точні, доречні вислови; знати фахову термінологію і використовувати різноманітні комунікативні засоби. Однак у процесі професійної підготовки майбутніх працівників сфери обслуговування у ПТНЗ не надавалася належна увага формуванню і розвитку власне професійного мовлення.

Теоретико-методологічна основа дослідження науково обґрунтована і базується на засадах професійної педагогіки, концептуальних ідеях у галузі філософії мови, психолінгвістики, комунікативної лінгвістики, педагогічної психології. Відповідно до цього системоутворювальним чинником у мовній підготовці учнів професійно-технічних навчальних закладах є розвиток мовної особистості, чиї мовні знання, уміння і навички корелюють із запитам майбутньої професії.

Найбільш суттєві наукові результати дисертації. З огляду на актуальність теми, її наукову розробленість автор визначає предмет, об'єкт, завдання дослідження, коректно формулює гіпотезу.

Таким чином, дисертанткою на належному рівні проаналізовано ключове поняття дисертації – «мовлення», яке розглянуто у зв'язку з категоріями «мова», «мислення», що виконують у дисертації певну методологічну роль. З цією метою Бабій І. В. опрацювала значний масив джерел із філософії мови (Й. Вайсгербер, В. фон Гумбольдт, Г. Гадаммер,

О. Потебня, Ф. де Соссюр та ін.), психології (Г. Костюк, Рубінштейн, А. Маркова, В. Семиченко та ін.), психолінгвістики (Л. Виготський, І. Зимняя, О. Леонтьєв та ін.). Відповідно до цього вмотивованим видається розгляд «професійного мовлення» як застосування сервісними працівниками фахової мови у подальшій професійній діяльності та комунікації. Аналіз галузевих особливостей сфери послуг, яка зорієнтована, передусім, на задоволення потреб клієнта, ефективну взаємодію зі споживачем, дозволили автору дисертації конкретизувати визначення поняття «професійне мовлення», яке кваліфікується як цілісна система, складовими якої є сформовані мовна, мовленнєва, фатична, термінологічна компетенції, що служать основою для вироблення вмінь спілкуватись у ситуаціях професійної діяльності та доречно застосовувати вербальні засоби у процесі професійної комунікації.

Дисертанткою визначені педагогічні засади рідномовної підготовки в ПТНЗ, а саме: концептуальні підходи (с. 24-55) і принципи навчання (с. 56-61), що послужило теоретичною основою для розв'язання сформульованих завдань. Серед пріоритетних для професійно-технічних навчальних закладів Бабій І. В. виокремлює комунікативно-діяльнісний, особистісно орієнтований, міжпредметний, творчий, компетентнісний підходи. Комунікативно-діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і навичок застосовувати здобуті знання у практичних ситуаціях, особистісно орієнтований забезпечує розвиток когнітивних, соціокультурних, соціально-психологічних якостей учнів, творчий дозволяє реалізувати потенціал рідномовної підготовки у розвитку креативних здібностей, міжпредметний забезпечує професіоналізацію змісту мовного навчання, компетентнісний сприяє формуванню предметних компетенцій (мовної, мовленнєвої, комунікативної, термінологічної, фатичної). Автор акцентує увагу на комплексному застосуванні заявлених підходів, що дозволяє розвивати цілісну професійномовленнєву особистість сервісного працівника. Визначені підходи доповнюються системою загальнодидактичних (науковості, систематичності та послідовності, зв'язку теорії з практикою, наочності, доступності, свідомого вивчення, природовідповідності, креативності, гуманізації та гуманітаризації, індивідуалізації та диференціації), лінгводидактичних (системності, текстоцентричності, домінувальної ролі вправ, комунікативності, діалогізації навчання, функціонально-стилістичної спрямованості та проблемно-ситуативний принцип) принципів та принципів професійного навчання (неперервності освіти, наступності та перспективності, професійної спрямованості), що дозволяє дисертантці визначити основні змістові напрями рідномовної підготовки, а також здійснити оптимальний вибір методів і прийомів навчання.

Вагомим у дослідженні є обґрунтування педагогічних умов розвитку професійного мовлення, до яких Бабій І. В. відносить: а) формування позитивної мотивації до рідномовної освіти; б) застосування традиційних та інтерактивних методів навчання; в) актуалізація загальномовних знань, засвоєння фахової лексики, оволодіння вміннями і навичками професійномовленнєвої етикетної комунікації. Позитивним вважаємо розгляд названих умов як взаємопов'язаних, взаємодоповнюючих чинників, що впливають на ефективність навчально-виховного процесу.

Погоджуємось із дисертанткою, що формування умінь і навичок професійного мовлення потребує актуалізації та систематизації загальномовних знань, що обґрунтовує виділення двох основних напрямів у мовній підготовці майбутніх сервісних працівників: загальномовленнєвого і професійномовленнєвого, а також застосуванню традиційних лінгводидактичних методів (системи вправ) і сучасних освітніх технологій (діалогових, текстових, тренінгових, ігрових). Запропонована професіоналізація змісту мовної підготовки, застосування адекватних методів навчання дозволяє формувати в учнів позитивну навчальну мотивацію до предмета «українська мова».

Виконане дисертаційне дослідження має експериментальний характер. На констатувальному етапі дисертантка вдалася до діагностичних методів тестування, анкетування, математичної обробки отриманих даних. Результати діагностики засвідчили низький рівень мовних, мовленнєвих, професійномовленнєвих знань в учнів ПТНЗ (с. 167-168). Разом із тим Бабій І. В. встановлено недостатній рівень позитивної мотивації до вивчення української мови (с. 169), а також комунікативних умінь і навичок (с. 168), які, без сумніву, є надзвичайно актуальними для працівників професій типу «людина – людина».

Аналіз результатів формувального етапу експерименту з реалізації педагогічних умов виявив позитивну динаміку показників сформованості професійного мовлення в учнів експериментальних груп за усіма критеріями, водночас у контрольних групах значних відмінностей за відповідними критеріями не виявлено. Достовірність отриманих результатів підтверджена використанням статистичних методів дослідження (критерій згоди χ^2).

Опис експериментального етапу дослідження, логіка подання його матеріалів, збір даних і перевірка їх достовірності в цілому відповідають меті та завданням дослідження. Вивчення результатів усіх етапів експериментально-дослідної роботи дозволив автору дисертаційного дослідження зробити висновок щодо ефективності запропонованих

педагогічних умов розвитку професійного мовлення означеної категорії майбутніх фахівців.

Виходячи з теми дослідження, Бабій І. В. визначила критерії (когнітивно-нормативний, професійно-термінологічний, комунікативний, ціннісно-мотиваційний), їх показники та рівні (високий, достатній, задовільний і низький) сформованості професійного мовлення працівників сфери обслуговування, за якими професійномовленнєва підготовка постає як комплексний засіб, який сприяє професійному й особистісному становленню учнів ПТНЗ.

Практикоорієнтовані результати дослідження, зокрема система вправ на основі фахових текстів, методичні рекомендації з мовленнєвого етикету перукарів, короткий словник перукарської термінології, запроваджені в навчальний процес професійно-технічних навчальних закладів Львівської, Івано-Франківської, Рівненської областей, що сприяло вдосконаленню методико-технологічного забезпечення розвитку професійного мовлення учнів ПТНЗ. Результати дослідження можуть бути використані у процесі рідномовної підготовки не лише майбутніх перукарів, а й інших фахівців сфери обслуговування.

Джерельна база дослідження. У дисертації використано 301 джерел, що є позитивним аспектом виконаної роботи.

Структура дисертації відповідає логіці наукового дослідження, послідовно розкриває основні завдання наукового пошуку автора. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, бібліографічного списку і додатків, ілюстрована таблицями, схемами, діаграмами. У праці зроблені відповідні висновки. Додатки (с. 220-240) ілюструють запропоновані Бабій І. В. методи, прийоми і засоби розвитку професійного мовлення учнів ПТНЗ сфери обслуговування, увиразнюючи, таким чином, уявлення про цілісність дослідження.

Праця належним чином апробована й обговорена на наукових конференціях різних рівнів. Автор опублікувала 18 наукових праць, які відображають основні положення, ідеї дисертації. В авторефераті представлені структура, зміст і висновки дисертації. Робота написана у науковому стилі нормативною українською мовою, увиразненою авторською стильовою манерою.

У цілому аналіз дисертації Бабій І. В. свідчить про те, що заявлена проблема характеризується актуальністю, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю, а наукові положення, висновки і рекомендації експериментально підтверджені.

Разом з тим, робота не позбавлена певних недоліків, у зв'язку з чим висловимо деякі пропозиції та побажання.

1. Необхідно дослідити більше закордонних наукових джерел щодо питання розвитку професійного мовлення учнів професійно-технічних навчальних закладів сфери обслуговування.

2. Автору доречно було б навести розширену специфіку діяльності майбутніх фахівців сфери обслуговування, а саме: професії «Перукар». В роботі цьому аспекту приділено лише дві сторінки (стор. 19-20).

3. У підрозділі 2.3.3 автор наводить структуру ділової гри на тему «Професіоналізм та етикет» (стор. 137-138), проте робота виграла б, якби було наведено методику та сценарій проведення ділової гри з зазначенням професійно орієнтованих діалогів, ситуаційних завдань з професійної діяльності перукарів.

4. У тексті деякі посилання містять лише вказівку на джерело, при цьому автор не зазначає конкретних сторінок, хоча обсяг цитованого джерела є значним ([90] с. 20, [159] с. 27, [254] с. 38, [146] с. 71, [144] с. 76, [289] с.126 та ін.).

Загальний висновок.

Аналіз змісту дисертації, автореферату, наукових публікацій Бабій Ірини Володимирівни дає підстави зробити висновок: чітка логіка дослідження, зрозумілість та послідовність викладу матеріалу і висновків – це ті характеристики, які надають науковому дослідженню цілісності, повноти, завершеності. Тому зазначені недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Бабій І. В. Кандидатська дисертація на тему «Педагогічні умови розвитку професійного мовлення учнів професійно-технічних навчальних закладів сфери обслуговування» є самостійним дослідженням; за своєю новизною, теоретичною і практичною значущістю дисертація відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти».

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
завідувач навчально-виробничої
лабораторії «Готель «Гостинність»

Київського технікуму готельного господарства

В. В. Полуда

Підпис *Полуда В.В.* засвідчую:

Нач. відділу кадрів *Школиць Ірина Іванівна*

«31» серпня 2015 р.

Засвідчую з іменем *В. В. Полуда*